Po konfiskavimo antroji laida

Przesyłka opłacona; ryczałtem

AIDAS

VILNIAUS LIETUVIŲ LAIKRAŠTIS
eina antradieniais ir penktadieniais

DUODA NEMOKAMUS PRIEDUS
Ūkininkams — „ŪKININKĄ"
Vaikams — „VARPELĮ"

Nr. 37 a | Vilnius 1938 m. rugsėjo 6 d. | Pirmi metai

Šiame numeryje

Visa Europa laukia Hitlerio kalbos. Amerika vistik žada įsikišti į Europos reikalus. Anglai užstoja žydus. Vengrija išsigando Vokietijos. Pasikalbėjimas su profesoriumi Balčikoniu. Kaip Gervėčių lietuviai sutiko arkivyskupą. Žurnalo „Vaivorykštės" jubiliejus.

23 KANTONAI

Skaitytojai jau žino, kad šiuo metu politinė Europos padėtis yra labai įtempta, žino taip pat, kad Europos didžvalstybės, o pirmoje eilėje Anglija, deda visas pastangas, kad kaip nors išsaugojus taiką, kad neprasidėtų nauja visuotinė Europos gyventojų skerdynė. Štai kodėl per paskutines kelias dienas buvo svarbios ne tik valandos, bet ir minutės, kada visa taikingo ir ramaus gyvenimo ištroškusi žmonija nekantriai laukė žinių apie tai, kaip bus išspręstas taikos ar karo klausimas.

Žinome taip pat, kad visi įvykiai sukasi aplink Čekoslovakiją, kurioje gyveną vokiečiai, Berlynui įsakius, pastatė neišpildomus reikalavimus, o jų paskelbėjas Henleinas jau kelintą kartą išvyko į Vokietiją tartis, kaip toliau laikytis Čekoslovakijos vyriausybės atžvilgiu. Toksai Henleino ir jo sėbrų darbas yra aiškus valstybės išdavimas, bet Čekoslovakijos vyriausybė, gelbėdama ir valstybės neliečiamybę ir Europos taiką, vis dar mėgina geruoju susitarti, geruoju išspręsti pribrendusį klausimą, darydama įvairių nuolaidų.

Koks tas yra klausimas? O gi Tautinių Mažumų Klausimas, kurio iki šiol aiškiai ir teisingai neišsprendė nė viena valstybė. Apie tai kalbėdami, atmename, kad Čekoslovakija iš kitų mišrių valstybių daugiausia yra padariusi tautinėms mažumoms nuolaidų, daugiausia yra pripažinusi joms teisių. O tačiau, kaip matome, gyvenančios Čekoslovakijoje tautinės mažumos pakėlė taip aukštai galvas, kad sunku ir susikalbėti, privertė atsakingus Europos politikus rimtai susirūpinti, kas toliau daryti. Iš kitos pusės nepamirškime, kad ne tik Čekoslovakijoje yra daug tautinių mažumų. Turi didelius jų procentus ir kai kurios kitos valstybės, kurias anksčiau ar vėliau ištiks dabartinis Čekoslovakijos likimas. Šią tiesą jau suprato Rumunija, kuri, nenorėdama susilaukti Runcimano misijos, pripažino tautinėms mažumoms visą eilę lengvatų ir tai ne popieryje, bet iš tikrųjų.

Tiesa, vokiečiai yra vieni iš labiausiai susipratusiųjų tautų, be to, juos remia Vokietijos politikai. Bet ir kitos tautinės mažumos nors ir iš lėto eina priekin, vis labiau suprasdamos savo padėtį, vis giliau atjausdamos patiriamas skriaudas, kurių jokiais oficiališkais pareiškimais neišlyginsi. Kadangi kai kuriose valstybėse tautinės mažumos skaitomos milijonais, tai jų klausimas teisingai ir ilgesniam laikui galima išspręsti tik p r i p a ž i n u s v i s i e m s b e t a u t y b i ų s k i r t u m o p i l i e č i a m s l y g i a s t e i s e s, žinoma, ne popieryje, ne kokio nors politiko užsienio spaudai duotu pareiškimu, bet visose gyvenimo srityse. Tai galima atsiekti arba pripažįstant tautinėms mažumoms autonomiją, arba skirstant valstybę kantonais, panašiai kaip Šveicarijoje.

Kitokios išeities, sprendžiant tautinių mažumų klausimą, nėra ir nebus, nes tautinės mažumos yra tokie patys žmonės, kaip ir viešpataujančios tautos, kuriems, Dievo ir žmonių įstatymais, priklauso visos piliečių teisės. Ir gyvenimas tikrai rodo, kad anksčiau ar vėliau tokios teisės reikės duoti. Ar su lordo Runcimano pagelba, ar gera valia — nesvarbu; svarbu tik įsidėmėti, kad kaip lakštingalos nemaitinama dainomis, taip tautinių mažumų nemaitinama tuščiais pažadais. Vieton to reikia duoti teises, reikia galvoti arba apie autonomiją, arba apie kantonus.

Ką pasakys Hitleris?

Per paskutines kelias dienas įtempta politinė padėtis nepagerėjo ir taip pat praėjusią savaitę nieko ypatingo neįvyko, nors buvo laukiama nepaprastų įvykių. Galimas daiktas, kad šią savaitę padėtis galutinai paaiškės.

Tuo tarpu tik tiek žinoma, kad Čekoslovakijos vyriausybės naują pasiūlymą Hitleris atmetė. Tiesa, ne tiesioginiai, nes jis neveda derybų su čekais, bet per savo agentą Henleiną, kuris praėjusios savaitės pabaigoje buvo nuvykęs į Vokietiją ir ten pasimatė su Hitleriu. Po pasimatymo spaudoje ir pasklido gandų, kad Henleinas nepriimsiąs Čekoslovakijos vyriausybės pasiūlymo, nors neatsisakąs toliau derėtis. Kartu pasklido spaudoje gandų, kad Hitleris norįs pareikalauti Sudetų vokiečiams plebiscito, kurio metu Čekoslovakijos vokiečiai pasisakytų, prie ko jie nori priklausyti.

Pranešama, kad Hitleris esą maloniai priėmęs lordo Runcimano raštą ir esąs dėkingas už dedamas pastangas išspręsti Sudetų klausimą. Tuo pačiu metu Berlyne kelis kartus kalbėjosi Vokietijos užsienių reikalų ministeris Ribentropas su Anglijos ambasadoriumi Hendersonu taip pat Čekoslovakijos klausimu.

Telegramų pranešimu, per paskutines kelias dienas Pragoje ėjo skubūs pasitarimai tarp Čekoslovakijos vyriausybės ir Runcimano misijos narių, kurių skaičius vėl buvo padidintas. Kadangi šio mėn. 5 dieną Niuremberge prasidėjo Vokietijos hitlerininkų partijos kongresas, tai ir laukiama, ką pasakys Hitleris, kuris turįs kalbėti šio mėn. 6 dieną. Jo kalbos tonas pareis nuo Čekoslovakijos vyriausybės padarytų nuolaidų vokiečiams.

Lietuvoje įvedamas susisiekimas lėktuvais

Lietuvos Valstybėje susisiekimas traukiniais ir automobiliais yra jau išsivystęs pakankamai. Dabar dar norima išplėsti susisiekimą oru — lėktuvais, kurie galėtų žmones vežioti iš vienos vietos kiton.

Lietuvos susisiekimo ministerija, vykdydama numatyto susisiekimo praplėtimo planą, jau yra nupirkusi Anglijoje du didelius dviejų motorų keleivinius lėktuvus. Jų motorai turi po 200 arklių jėgos. Be lakūno į kiekvieną gali sutilpti šeši keleiviai.

Pirmas lėktuvas pargabentas Kaunan rugsėjo 1 d., antras bus Kaune rugsėjo 7 d.

Mirė kaltinėnietis lietuvis

Kauno dienraštis „Lietuvos Aidas" rašo, kad rugpiūčio 29 d. Kaune mirė džiovos liga lietuvis valdininkas *Kajetonas Gimžauskas*.

Velionis yra gimęs ir augęs Švenčionių apskrityje, Kaltinėnų valsčiuje, Palakės kaime. Mokėsi savo tėviškėje ir Vilniuje Lietuvių Mokytojų seminarijoje. Aplinkybių verčiamas 1924 metais nuvyko Kaunan, kur pradžioje tarnavo kariuomenės įstaigose, o paskutiniais keleriais metais Valstybės Kontrolės įstaigoje. Be to, uoliai dalyvavo įvairiose organizacijose.

Nepasotinami vokiečių apetitai

Visoje Europoje padarė nepaprastą įspūdį Vienoje išleistas mokyklų reikalams būsimas 1950 metais Vokietijos žemėlapis.

Tų metų Vokietijos žemėlapyje yra įtraukta Čekoslovakija, Rumunija, Vengrija, Sovietų Ukraina, Lietuva, Latvija, Estija ir dalis Lenkijos: Pamarė, Aukštoji Silezija ir Poznanės vaivadija.

Daugelis Europos laikraščių, pranešdami apie šią akiplėšišką žemėlapį, nurodo, apie ką svajoja vokiečiai.

Anglai užstoja skriaudžiamuosius

Italijos vyriausybės dekretai, nukreipti prieš žydus, visoje Europoje padarė didelį įspūdį. Labiausiai jie nepatiko anglams.

Beveik visi anglų dienraščiai, rašydami apie Italijos vyriausybės priešžydiškus dekretus, pastebi, kad tai yra didelis smūgis demokratinėms valstybėms, kurios deda visas pastangas išsaugoti Europos taiką. Itakingiausias anglų dienraštis „Times" rašo, kad prieš žydus nukreipti dekretai primena viduramžius.

Panašiai rašo ir visi kiti anglų dienraščiai, pažymėdami, kad XX amžiuje iš viso nesuprantama, kuo remiantis leidžiami prieš tą ar kitą tautą nukreipti dekretai.

×

Šia proga tenka pažymėti dar vienas įdomus faktas. Viename švedų dienraštyje šiomis dienomis buvo įdėtas buvusio Anglijos užsienių reikalų ministerio Edeno straipsnis, kuriame autorius, apibūdinęs dabartinę Europos būklę, pareiškė kad dabar Europoje labiausiai persekiojami žmonės. Taip vieni kitus persekioja tik prieš tūkstantį metų.

Min. Edenas ta proga kreipiasi į tikruosius pasaulio demokratus, kviesdamas visomis išgalėmis ginti brangiausį žmogaus turtą — laisvę.

Amerika rems demokratinius Europos kraštus

Vašingtone su nepaprastu atidumu sekama Europos politikos eiga. Vienas aukštas vyriausybės asmuo pareiškė, kad visos Jungtinių Amerikos Valstybių simpatijos yra skirtos Anglijai ir Prancūzijai tame krizyje, kuri dabar išgyvena Europa.

Tas pat asmuo pasakė, kad Jungtinės Amerikos Valstybės suteiktų demokratiniams Europos kraštams paramą, kiek tai leistų Johnsono įstatymas. Dabar politiniai sluoksniai su tam tikru susirūpinimu laukia kalbos, kurią Hitleris pasakys šią savaitę Niurenberge.

Jungtinės Amerikos Valstybės ir toliau pasilieka ištikimos savo nusistatymui, kiek galima daugiau paremti demokratines Europos valstybes ir tvirtai palaikyti Londono politiką.

Užsienių reikalų ministerija paneigia žinias, kad Čemberlenas su Jungtinių Amerikos Valstybių ambasadoriumi Londone tarėsi dėl eventualaus Amerikos neutralumo įstatymo taikymo, jeigu Europoje kiltų karas. Vis dėlto, autoritetingi sluoksniai pažymi, kad Jungtinių Amerikos Valstybių diplomatų galimi pasitarimai Europoje skirti šitų kraštų vyriausybėms patvirtinti tas kalbas, kurias yra pasakę Ruzveltas ir užsienių reikalų ministeris. Kurį laiką buvo net manyta, kad Ruzveltas pasakysiąs naują kalbą tarptautinės politikos klausimais, bet paskui nuo tos kalbos buvo atsisakyta, kadangi Jungtinių Amerikos Valstybių nusistatymas jau ir taip buvo aiškus tiek demokratinėms, tiek ir diktatūrinėms valstybėms.

Naujas Italijos pasiuntinys Lietuvai

Ligšiolinis Italijos nepaprastas pasiuntinys ir įgaliotas ministeris Lietuvai Fransonis yra skiriamas kur kitur, į jo vietą atkeliamas iš Rymo baronas Giovani di Giura.

Naujas Italijos ministeris Lietuvai yra žymus diplomatas. Jis yra ėjęs diplomatines pareigas Anglijoje, Danijoje, Jungtinėse Amerikos Valstybėse, Meksikoje, Kinijoje ir Japonijoje. Paskutiniu laiku dirbo Ryme, Italijos užsienių reikalų ministerijoje.

Min. Giura yra didelis Lietuvos ir lietuvių tautos bičiulis. Jis jau seniai yra atkreipęs dėmesį į didingą Lietuvos praeitį, didelį lietuvių kalbos vertingumą ir gausius lietuvių liaudies meno turtus. Kai 1919 - 1920 m. Lietuvos pirmieji atstovai nuvykdavo Ryman skelbti Lietuvos Valstybės atstatymą, bar. Giuros asmenyje visuomet rasdavo jautrų užtarėją, norintį visa širdžia Lietuvai padėti, kad ji atsistatytų ir būtų laisva, nepriklausoma valstybė.

Min. Giura į Kauną jau atvyko. Šiomis dienomis jis įteiks Valstybės Prezidentui savo įgaliojimo raštus.

Vengrija Vokietijai nepasiduoda

Paskutiniu metu spaudoje buvo daug rašoma apie vokiečių įtakos įsigalėjimą Vengrijoje, kuri vis labiau darosi priklausoma nuo Vokietijos. Vengrijos priklausomybė nuo Vokietijos ypač buvo gyvai diskutuojama, kai į Vokietiją buvo nuvykęs Vengrijos valdytojas Horty.

Ryšium su jo kelione į Vokietiją buvo laukiama nepaprastų pareiškimų apie abiejų valstybių savitarpis santykius. Iš tikro valdytojo Horty kelionė praėjo be jokios sensacijos, o dabar spaudoje pasirodė žinių, kad Vengrijos vyriausybė griežtai pasipriešino Vokietijos tolimesnei įtakai Vengrijoje, nes pamatė gresiantį pavojų.

Galimas daiktas, kad Vengrija, kuri norima paskelbti monarchija, pakryps į Italiją, nes vis daugiau rašoma apie Vengrijos valdytojo sūnaus vedybas su Italijos karaliaus jauniausiąja dukterimi.

Lietuvos kariuomenės savanorių kongresas

Lietuvai atgaunant nepriklausomybę, jos kariuomenės pirmąsias dalis sudarė savanoriai, kurie patys savo gera valia ėjo kovoti už savo krašto laisvę ir nepriklausomybę. Daug tų savanorių žuvo. Gyvų iki šiol išliko apie 11.000. Dabar jie yra susiorganizavę į atskirą Lietuvos Kariuomenės Kūrėjų Savanorių Sąjungą.

Ši Sąjunga Lietuvos nepriklausomybės 20 metų sukaktuvių proga šio mėnesio 7—8 d. Kaune turės savo pirmąjį kongresą, kuriame dalyvaus apie 6.000 atstovų.

Kongreso programa: Dainų Slėnyje iškilmingas posėdis, kuriame savanorius sveikins Valstybės Prezidentas, ministeris pirmininkas, krašto apsaugos ministeris ir organizacijų atstovai. Pirmininkaus šios sąjungos pirm. ats. pulk. Gužas. Po to kongreso dalyviai žygiuos į Karo Muziejų, kur sodelyje pagerbs Nežinomąjį Kareivį ir vėl grįš į tą patį slėnį, kur bus savaidinta misterija. Rugsėjo 8 d. kongreso nariai dalyvaus Tautos šventės iškilmėse.

Rugsėjo 8 diena — Tautos Šventė Lietuvoje

Kaip jau buvo rašyta, rugsėjo 8 dieną Lietuvos Valstybėje bus iškilmingai švenčiama Tautos Šventė, kuri skiriama garbingai Lietuvos praeičiai atsiminti.

Šventė pradedama vėliavos pakėlimu, pamaldomis ir žuvusiųjų karžygių pagerbimu. Visas kraštas tą dieną bus pasipuošęs tautinėmis vėliavomis ir didvyrių paveikslais.

Kaune šventės iškilmės prasidės rugsėjo 7 dienos vakare Lietuvos kariuomenės kūrėjų ir Lietuvos laisvės kovotojų savanorių kongreso atidarymu. Kongreso posėdyje dalyvaus Valstybės Prezidentas A. Smetona, vyriausybės nariai ir kariuomenės vadovybė.

Tą patį vakarą prie Nežinomojo kareivio kapo bus atidengti paminklai karininkui Juozapavičiui ir kareiviui Lukšiui, pirmiesiems žuvusiems kariams už tėvynės laisvę.

Rugsėjo 8 d. visose bažnyčiose ir maldų namuose bus pamaldos, kariuomenės paradas, Valstybės teatre iškilmingas vakaras ir Kauno ąžuolyne liaudies žaismai.

Prof. Juozas Balčikonis Vilniuje

Pasikalbėjimas su Lietuvių Kalbos Žodyno redaktoriumi

Malonu susitikti su prieškarinės kartos inteligentu ir dar maloniau pasikalbėti, pasidalinti mintimis. O juo labiau susitikus tiek daug mūsų kalbos kultūrai nusipelniusį tautietį, žinomą kalbininką ir Lietuvių Kalbos Žodyno redaktorių prof. J. Balčikonį, kuris šiomis dienomis viešėjo Vilniuje.

Sužinojęs, kad prof. Balčikonis yra apsistojęs „Europos" viešbutyje ir bus namie 17 valandą, iš anksto dumiu dulkėtomis miesto gatvėmis. „Europos" viešbutyje šiuo metu vis daugiau apsistoja atvykstančių iš Lietuvos valstybės mūsų tautiečių, kurie vis stabteria ties didžiosiomis durimis, kur neseniai buvo padaryta elektrinė apskrita iškaba su lietuvišku užrašu, kuris, matyt, kai kam vėrė akį, ir „sąmoningi" chuliganai tą iškabą neseniai sudaužė.

Truputis dar prieš septynioliktą ir todėl nedrįstame eiti. Likusias kelias minutes mano draugė išnaudojo surūkydama papirosą, o aš sėdėjau apgailestaudamas, kad neišmokau šiuo „smagumu" naudotis. Tiek to. Keliamės ir einame pasikalbėti su profesoriumi. Maloniai priėmė mus brangus svečias; praklegėjome beveik visą valandą.

Profesorius kalbininkas yra jau senesnio amžiaus žmogus, matyt, nešė ne vieną ant savo pečių kryželį, bet mes, jaunieji, žiūrėdami į žilagalvį kalbininką, giliai tikime, kad jis užbaigs didelį savo darbą — išleis pilną Lietuvių Kalbos Žodyną.

Taigi žodynas. Visi mes jo laukiame nekantraudami ir vis nesulaukiame. Dabar—pamaniau sau—reikia tiksliai sužinoti ir „Aido" skaitytojams apie tai pranešti. Todėl neatsižvelgdamas į kelias mūsų kalbos mėgėjas, kurios susėdusios aplink stalą, laukia, ką joms pasakys svečias — pats pradedu poną profesorių klausinėti.

— Mums labai įdomu, kada išeis bent pirmasis žodyno tomas.

— Turėjo išeiti,—aiškina profesorius — jau šiemet. Bet atsirado nemaža papildymų ir surinktos medžiagos negalime laužyti. Bet 1939 metų pradžioje tikrai išleisime pirmąjį tomą.

— Kiek iš viso numatoma tomų!

— Iš viso numatoma penki žodyno tomai, kiekvienas maždaug po tūkstantį puslapių. Tikimės, kad vėliausiai per 10 metų Lietuvių Kalbos Žodynas tikrai bus išleistas.

— Įdomu, pone profesoriau, kiek iš viso mūsų kalboje priskaitoma žodžių?

— Žinovų nuomone, lietuvių kalba turi apie 70.000 žodžių ir savo žodingumu pralenkia daugelį kitų kalbų.

— Būtų gerai žinoti, kaip renkama žodynui medžiaga ir ar daug žodžių surinkta mūsų krašte?

— Medžiaga renkama iš dviejų šaltinių. Iš visokių lietuviškų veikalų ir iš gyvosios žmonių kalbos. Darbas, kaip matote, sunkus, reikalaująs daug laiko ir atsakingas. Imkime nors ir turimos medžiagos įvertinimą. Gauname daug žodžių, kurių daugumas su sakiniais. Bet iš kur galima žinoti, kad tie žodžiai yra tikrai žmonių vartojami? O gal pačių rinkėjų išgalvoti? Ir tokių atsitikimų turime. Netrūksta to ir jūsiškių rinkėjų tarpe. Kai kurie net patys prisipažino. Vėl kiti, išleidę knygeles tariamai tos ar kitos apylinkės žmonių kalba, patys sugalvojo žodžius, kurių nurodytų vietų gyventojai visiškai nevartoja. Tokiais atvejais kaipgi galima dėti į žodyną — nusiskundžia profesorius. — O tačiau kviečiu visus lietuvius inteligentus į šį darbą, nes Lietuvių Kalbos Žodynas nėra nei mano, nei kieno kito darbas, bet visos mūsų tautos reikalas. Taigi prisidėkite, kas tik gali. Mano nuomone, — tęsė prof. Balčikonis,—čia nieko nėra sunkaus. Reikia tik mokėti rinkti įdomesnius žodžius. Pavyzdžiui, kai užrašinėjame dainas, tai mums jas dainuoja ir mes rašome.

Su žodžiais yra kitaip. Negalime iš žmonių reikalauti kalbėti, tik kai jie kalba, klausykime ir tikrai daug pastebėsime gražių ir retų žodžių. Reikia tik geros valios ir suprasti, kad čia yra visos mūsų inteligentijos darbas. Jis nesunkus, bet reikalingas, būtinas.

Kambaryje temo ir mums reikėjo su maloniu svečiu atsisveikinti, nes jis skubėjo į traukinį. Tik baigiant pasikalbėjimą, prof. Balčikonis dar kartą priminė tikrų retesnių žodžių rinkimą.

— Tegul kiekvienas lietuvis inteligentas per mėnesį užrašys iš žmonių nors vieną žodį su būdingu sakiniu ir tai bus didelis laimėjimas.

×

Gimtosios kalbos mėgėjos truputį raukėsi ant manęs, žvairavo, kad aš įkyriai klausinėjau p. profesorių. Bet tai dariau ne savo žingeidumui patenkinti, bet norėdamas su skaitytojais pasidalinti išgirstomis iš Lietuvių Kalbos Žodyno redaktoriaus vertingomis mintimis.

R. M.

VILNIŲ PRISIMINUS

Šį eilėraštį mums atsiuntė asmuo, gyvenęs Vilniuje prieš 30—40 metų. Netikėtai patekęs į jo rankas vienas „Aido" numeris sukėlė jame jaunų dienų atsiminimus ir buvo čia dedamo eilėraščio atsiradimo akstinu. Red.

Vilniau! Vilniau, koks tu kilnus!
Kaip Tu mielas prisimint:
Tavo mūrus, Tavo kalnus —
Dar norėčiau pamatyt.

Menu — būdamas jaunutis
Tavo mūruos gyvenau; —
Paneryje — prieš saulutę
Aš Tau himnus dainavau.

Tuomet tramdė Tave caras:
Ką norėjo — Tau darė...
Tave siautė rusų aras,
Muravjovas ir Katrė *).

Bet Tu lyg žvaigždė žibėjai...
Kilai bokštais kuo aukščiau...
Ir lietuvį Tu žavėjai
Pamylėt Tave karščiau.

Vilniau, Vilniau, Tavo kalnus
Dar norėčiau išbučiuot...
Ir sudėjęs rankų delnus —
Tau ilgesį išdainuot.

Liepukas.

*) Muravjovas korikas pereito šimtmečio viduryje, lenkų sukilimą malšindamas, daug lietuvių iškorė, už tai jam rusai buvo pastatę Vilniuje paminklą. Ir netoli katedros rusai buvo pastatą carienei Katarinai paminklą už prijungimą Lietuvos prie Rusijos. Dabar tų paminklų jau nė ženklo nėra...

Nepaprastas lietuvio milijonieriaus duosnumas

Kavarskas — nedidelis Aukštaitijos miestelis, kukliai prisiglaudęs smėlėtoje Šventosios upės pakrantėje. Prieš karą jo vardą garsino tiktai didieji šv. Jono atlaidai ir jomarkai, į kuriuos suplaukdavo tūkstantinės minios maldininkų, vertelgų, arklių pirklių, čigonų, profesionalų elgetų ir t. t. Šiandieną Kavarskas išgarsėjęs miestelis. O šitą garbę, pasididžiavimą ir įvairius kultūringus patogumus jam suteikė vienas kuklus parapijietis, Pranas Kalibatas.

Jei keliauji į Kavarską nuo Ukmergės ar Taujėnų, iš tolo pamatai milžiniško aukštumo baltą kryžių, prieš kurį telefono stulpai — tik nykštukai. Kas jį pastatė — Kalibatas. Tamsią naktį viršum Kavarsko šviečia kažkoks švyturys. Tai vienintelis Lietuvoje elektra apšviečiamas kuklus bažnyčios bokštas — Kalibato sumanymas ir lėšos. Iš klebonijos sodo trykštančios versmės suka elektros stoties turbinas — Kalibato darbas. Nuostabia gražus bažnyčios altoriai, kurių brangios meninės statulos atvežtos iš Italijos ir Paryžiaus — Kalibato lėšomis padaryta. Didžiulė mūrinė parapijos salė, kurioje yra turtingas muziejus — Kalibato statyta. Baigiamas statyti modernus mūro pastatas parapijos mokyklai ir vaikų darželiui—jo statybai lėšas davė Kalibatas. Ugniagesiai demostruoja modernią gaisrui gesinti mašiną—ją nupirko Kalibatas. Kur tik pasuksi, kur pažvelgsi — visur Kavarske skamba Kalibato pavardė. Iš kur gi atsirado toks turtuolis, labdarys, prasto aukštaičių miestelio mecenatas? Kas jis?

Apie 3 klm. nuo Kavarsko yra nemažas Žvirblienių kaimas. Prieš 50 metų jame gimė mažažemio ūkininko sūnus Pranukas. Vaikystėje jis ganė kaimo karves ir kiaules, vėliau buvo pusberniu. O dar kiek paūgėjęs pradėjo svajoti apie nuostabią laimės šalį—Ameriką. Tėvas šiaip taip sukrapštė 100 rublių, antrą šimtą pasiskolino ir išleido Praną į nežinomą šalį. O lydėdamas į Ukmergę vis graudeno. „Tik jau būk geras, vaikeli. Dirbk, taupyk pinigą, negirtuokliauk ir mūsų neužmiršk. Juk žinai, kaip sunku mums gyventi ant mažo žemės sklypelio". O jaunasis Pranas žadėjo ne tik būti darbščiu, bet būtinai tapti turtuoliu.

Jauno išeivio gyvenimo pradžia buvo labai sunki. Jis išbandė daugybę įvairių darbų, tačiau nė vienas iš jų nežadėjo šviesių perspektyvų. Pagaliau jis griebėsi langų valytojo amato. Šveitė, plovė ir blizgino bankų ir vilų langus, krištolines krautuvių vitrinas. Darbas jam degte degė, vitrinos spindėjo. Langų valymo trustai pradėjo dėl jo varžytis. Viena įmonė pasiūlė jam po pusę dolerio per dieną daugiau ir paveržė iš savo konkurentės garsų valytoją. Pranas jau pradėjo krauti mažą kapitalą. Deja, po pusmečio jo darbdaviai subankrutavo, ir jis vėl liko be darbo, nes pirmoji įmonė jo nepriėmė atgal į darbą. Mažos sutaupos jau baigė ištirpti. Tada Pranas stojo tarnauti į vaistinę. Iš pradžios jis plovė bonkutes, raišiojo pakietus, nešiojo siuntinius. Bet tas darbas jam patiko. Po kiek laiko jis jau gavo vedėjo padėjėjo vietą ir didesnę algą. Jis pradėjo mokytis farmacijos. Dienomis dirbo vaistinės sandėliuose, vakarais mokėsi ir vis kilo tarnybos laiptais. Jo sutaupos augo. Dar po keletos metų Pranas išėmė iš banko savo kapitalą ir už 75.000 dolerių nusipirko nuosavią vaistinę. Dabar jis jau savarankiškas biznierius.

Vaistinės biznis Pranui nepaprastai gerai sekėsi, jo kapitalas kasmet augo ir didėjo. O Amerikos vaistinės tai ne Lietuvos vaistų ir medikamentų įstaigėlės. Amerikoniška vaistinė gali prekiauti įvairiausiomis prekėmis. Todėl ir broliai lietuvininkai nesistebėjo skaitydami tokias reklamas: „Maloningai prašome aplankyti mūsų aptieką. Čia rasite geriausius vaistus nuo visų ligų; parfumų, pudrų, muilų ir kitokių tualeto dalykų. Pas mus parduodami geriausi cigarai, cigaretai, tabakas ir kiti rūkomieji daiktai. Yra gražios popieros laiškams, su lietuviškomis dainelėmis, geriausi laikraščiai ir knygos, labai skanūs saldainiai ir konfitūrai. Galima išgerti karšto šokolado, sutikti pažįstamus ir gražiai lietuviškai pasikalbėti". Greitai jis jau turėjo vaistų ir medikamentų urmo sandėlius. Dabar energingam kavarskiečiui priklauso didžiulė centralinė vaistinė Nevarko mieste ir 12 mažesnių vaistinių kitose vietose. Jis vienas turtingiausių lietuvių Amerikoje.

Susikūrus nepriklausomai Lietuvai, Pr. Kalibatas atvažiavo į gimtąjį Žvirblienių kaimą. Atsilankė į skurdų, karo pėdsakais nužymėtą Kavarsko miestelį. Apžiūrėjo bažnyčią, pakraipė galvą ir sako: „Negraži jūsų bažnyčia, apleista, jūs ir pasimelsti neturite gražios vietos. Na, tai aš jums pagelbėsiu". O klebonui liepė daryti sąmatą. Čia ir atsivėrė Kavarskui aukso šaltiniai. Klebonas su meisteriais tik daro planus, o mecenatas išrašinėja čekius. Pabaigė atstatyti sudegusią bažnyčią iš oro, nuostabiai išdekoravo jos vidų aliejiniais dažais, marmuro spalvomis. Įtaisė didelius, brangius vargonus, didįjį ir mažuosius altorius, o altoriai tikras meno šedevras. Jų gausiomis statulomis negalima atsigrožėti. Pagaliau Kavarsko mecenatas nusprendė atvykti į Kavarską kas treti metai ir vis ką nors naujo pastatyti.

Tai pirmas Kalibato klausimas atvykus į Kavarską. Reikia naujos špitolės — prašau. Reikia parapijos salės—prašau 20.000 litų, tik statykite gražią, mūrinę. Jis parėmė aukomis vietos šaulius. Klebonijos sode iš seno teka mineraliniai šaltiniai, kuriuos žmonės laiko stebuklingais. Per šv. Jono atlaidus prie šaltinių susirenka minios maldininkų, kurie šaltinių vandeniu prausiasi, plauna žaizdas, bonkomis neša jį į namus žmonių ir gyvulių ligoms gydyti. Pamatė tas versmes Kalibatas. Žinote, sako, reikia jas racionaliai išnaudoti. Tuojau pastatė didžiulį betono tvenkinį. Iš tvenkinio nuvedė betono vamzdžius ir pastatė turbinas. Ši nuostabi elektros stotis, varoma šventojo šaltinio vandeniu, apšviečia kleboniją, bažnyčią ir pusę mieste-

Žurnalo „Vaivorykštės" jubiliejus ir dabartis

Šiemet kovo mėnesį suėjo dvidešimt penkeri metai, kai Vilniuje buvo išleistas pirmasis lietuvių kalba literatūros ir dailės laikraštis *„Vaivorykštė"*. Ją leido Jonas Rinkevičius, o redagavo poetas Liudas Gira.

„Vaivorykštė" jau buvo norima pradėti leisti 1912 m., tačiau jos tais metais nebuvo galima išleisti, nes buvo surinkta tik 17 prenumeratorių. Kadangi iš rašytojų pusės buvo jaučiamas didelis pritarimas pirmajam lietuvių kalba literatūros žurnalui, tai jis ir pasiryžta pradėti leisti 1913 m. pavasarį. „Vaivorykštė" buvo leidžiama keturis syk per metus, tai yra kas tris mėnesius po 13-14 spaudos lankų knygomis. 1913 m. buvo išleistos keturios knygos, iš viso 778 puslapiai. 1914 m. buvo išleista tik viena knyga, nes 1914 m. vasarą prasidėjęs Didysis karas sutrukdė „Vaivorykštės" leidimą.

„Vaivorykštė" lietuvių kultūriniame gyvenime turėjo didelės reikšmės. Ji buvo vienu iš didžiųjų akstinų lietuvių dailiajai literatūrai augti. Iki pradedant leisti „Vaivorykštę", lietuvių literatūros būklė buvo gana sunki. Laikraščiai daugiausiai skirdavo vietos partinei polemikai, o į dailiosios literatūros reikalus labai mažai, arba ir visiškai nekreipdavo dėmesio. Dailiosios litartūros kūriniai, ir tai tik daugiausiai eilėraščiai, galėdavo rasti vietos „Draugijos" „Ateities" ir „Aušrinės" žurnaluose. Bet jaučiamas gyvas reikalas leisti grynai literatūros ir dailės reikalams skiriamą žurnalą. Tokiu pirmuoju žurnalu kaip tik ir buvo „Vaivorykštė", kuri aplink save suspietė žymiąsias ano laiko lietuvių literatūros pajėgas. „Vaivorykštėje" bendradarbiavo poetai: Maironis, Gustaitis, Vaitkus, M. Dagilis, Faustas Kirša, Binkis, Putinas, Mikuckis, Juodasis-Adomas Lastas, Kleofas Jurgelionis - Juodoji Kaukė, Liudas Gira ir kt.

„Vaivorykštėje" taip pat rašė ir žymieji ano meto lietuvių literatūros beletristai: kun. Juozas Tumas-Vaižgantas, Vincas Krėvė, A. Vienuolis, Ignas Šeinius, Pranas Penkaitis ir kt. „Vaivorykštėje" apsčiai buvo ir rimtų lietuvių ir pasaulinės literatūros kritikos raštų. Daugiausia recenzijų apie naujausius lietuvių literatūros kūrinius parašė pats redaktorius Liudas Gira, pasirašydamas E. Radzikausko slapivardžiu. „Vaivorykštėje" buvo keletas straipsnių ir apie bendruosius lietuvių dailės reikalus. Kadangi tuo laiku buvo domimasi liaudies kūryba, tai jos nepamiršo nei „Vaivorykštė". Pirmajam lietuvių literatūros ir dailės žurnalui rūpėjo tik grynoji literatūra, kuriai buvo svetimos bet kokios partinės tendencijos.

„Vaivorykštės" sukeltas diedesnis susidomėjimas ir susirūpinimas savosios literatūros kūryba nežlugo, bet toliau augo ir didėjo. Po „Vaivorykštės" lietuvių literatūra susilaukė visą eilę kitų dailiajai kūrybai skirtų žurnalų, kurie toliau ugdė ir plėtė pirmojo lietuvių literatūros žurnalo tradicijas. Iš tokių žurnalų minėtini: „Pirmas Baras", „Dainava", „Skaitymai", „Gairės", „Pradai ir Žygiai", „Baras", „Gaisai", „Skynimai" ir visa eilė kitų. Daugumos tų žurnalų amžius buvo gana trumpas. Ilgiausiai iš čia minėtų žurnalų ėjo „Skaitymai", kuriuos leido Švietimo Ministerija. Jų buvo išleistos 24 knygos. Iš dabar lietuvių kalba literatūrai skiriamų žurnalų minėtinas „Dienovidis", kurį leidžia „Sakalo" bendrovė, o redaguoja prof. Vincas Mykolaitis-Putinas. Be to, reikia paminėti, kad dabar lietuvių literatūrai gana daug vietos skiria „Vairas", „Židinys", „Kultūra", „Naujoji Romuva" ir visa eilė kitų žurnalų bei dienraščių.

Tsb.

Malonu prisiminti literatūros žurnalo „Vaivorykštės" jubiliejų, bet nemalonu su šiuo jubiliejumi sujungti buvusio „Vaivorykštės" redaktoriaus Liudo Giros skubią politinę ir kultūrinę metamorfozą. Paskutiniu metu, ypač po kovo 19 dienos, Liudas Gira, atrodo, vis dažniau pasiilgsta unijos, vis su didesniu entuziazmu kalba apie lenkų literatūros pasisekimą Lietuvoje. Šiomis dienomis buvęs „Vaivorykštės" redaktorius kalbėjosi su kažkokios agentūros atstovu, kuriam džiaugsmingai pareiškė, kad Lietuvoje lenkiškos knygos skaitomos labai atidžiai, kad paskutiniu metu išleista apie 100 lenkiškų knygų. Be to, L. Gira apgailestauja, kad Lietuvos visuomenėje vis dar juntamas priešlenkiškas nusistatymas, su kuriuo „Vaivorykštės" redaktorius esą priverstas kovoti. Bet jis tikisi, kad jo — Liudo Giros — vedama kova su priešlenkišku nusistatymu užsibaigsianti laimėjimu, jei tik iš lenkų pusės būtų radoma noro bendrabiauti.

Galime tautietį L. Girą užtikrinti, kad jo pageidavimai vargiai ar išsipildys; gaila tik, kad savo neatsargiais pareiškimais duoda progos lenkų laikraščiams džiaugtis, jog „Lenkų literatūra užkariauja Lietuvą".

Literatūros užkariautojų vadovu, atrodo, yra L. Gira.

Sveikiname Jubiliatą!

Ekonominis gyvenimas ir savišvieta

Mūsų kraštas medžiagiškai yra neturtingas ir daugelis žmonių, skubomis nori iš to skurdo išsivaduoti. Ypač gyvai buvo sujudęs lietuviškasis kaimas. Lietuviai-ūkininkai organizavosi, švietėsi, steigė Ūkio Draugijos skyrius ir kėlė ekonominį gyvenimą, kuris, reikia pripažinti, vietomis šiek tiek pagerėjo, nes moderniškiau vedami ūkiai duoda didesnį pelną, agronomų patarimai irgi nėjo veltui. Be to, dabar pienininkystė gerokai pagerino ekonominę būklę.

Pasidairyk, pavyzdžiui, Daugėliškio apylinkėse pas ūkininkus, o pamatysi, kad daug geriau jaučiasi. Čia ir ateina mintis, kad ekonominio gyvenimo pagerėjimas turi duoti pradžią dvasiniui gyvenimui. Yra pinigas, galima užsisakyti laikraštį, nusipirk'i knygų ir šviestis.

Žinoma, Daugėliškis gal yra išimtis, bet ir kitur valstiečiai tuo ar kitu būdu gerina savo gyvenimą ir todėl negalima nuolat dejuoti, kad vis dar taip skurstama. Čia kyla klausimas, ar pagerėjo greta ekonominio gyvenimo, kaimo savišvieta? Man rodos, kad ne. Ūkininkas gaunąs iš pieninės per mėnesį 60 auks. už pieną, taupo pinigus, bet nesirūpina nusipirkti knygų, užsiprenumeruoti daugiau lietuviškų laikraščių, siųsti savo vaikus į mokslus. Rašančiam šias pastabas, teko patirti Daugėliškio apylinkėse, kad ekonominis gyvenimas yra visai neišnaudotas dvasinei kultūrai kelti. Kaime yra 11 ūkininkų ir visi nešdami pieną į nugriebimo punktą, gauna neblogą pelną. Iš jų vos 3 ūkininkai prenumeruoja laikraščius, o į mokslus vaikų nieks neleidžia. Užtat dukterims perka parėdus ir dviračius, patys rūko gerą taboką ir dažnai „išgeria". Vadinasi, pinigų yra, tik nėra supratimo apie reikalą šviestis.

Aptikęs tokį kaimą, nustebau. Laikraštyje skaitai žmogus, kad Daugėliškio pieninė išmoka kasmet šimtais tūkstančių auksinų (nuo 1935 m. sumokėjo savo žmonėms 557.921 auks. ir 7[illegible] sk.) tai, manai sau, tuos pinigus ūkininkai suvartoja pragyvenimui ir savišvietai. Praktikoje pasirodė ne visai taip. Menka savišvieta, jeigu net ir laikraščių neskaito.

Kas, kas, o jau daugėliškėnai turi imtis su visu smarkumu savišvietos darbo. Šalia Daugėliškio, Tverečiaus apylinkės gyventojai yra kur kas labiau apsišvietę, ir čia beveik visi ūkininkai skaito ne vieną lietuvišką laikraštį, o visus Vilniuje išeinančius. Apie Paringį ir Daugėliškį tiek daug dar berašČių, o juk ekonominio gyvenimo pažanga turi remti ir savišvietą.

K. U.

MANO PASTABOS

Verkė mergelė, verkė jaunoji...

Mano tėviškėje yra plačiai žinomas toksai pasakojimas.

Kitą kartą viena kaimo moterėlė sumanė pasiskųsti teismui dėl jai padarytos kaimynės skriaudos. Kadangi pati buvo beraštė, tai nuėjusi į miestą ieškojo, kas rašo teismui prašymus. Užėjo pas vieną — nepatiko, užėjo pas kitą — tas pat. Moterėlė reikalavo, kad prašymas būtų parašytas griaudingai, jaudinančiai. O taip rašyti keli iš eilės raštininkai nemokėję. Pagaliau, atsirado toksai, kuris apsiėmė parašyti tokį prašymą. Kad įrodytų kaimo moterėlei, jog teismas tikrai susigraudins, raštininkas, rašydamas prašymą, patsai verkė.

Moterėlė įtikėjo, kad, jeigu raštininkas verkė, tai prašymas yra tikrai griaudingas ir todėl ji bylą teisme išlošė.

Ar taip iš tikro buvo, ar gal tik žmonių išgalvota — nežinau, bet neapsiriksiu pasakęs, kad atpasakotas vaizdelis yra labai panašus į dabartinį daugelio mūsų jausmingumą, dokumentuojamą gailiomis džiaugsmo (pagal reikalą), ar liūdesio ašaromis.

Mes iš tikro išsimiklinome raudose ir galime apverkti ne tik mūsų įvairias nelaimes, bet raudotojus galėtume ir užsienin eksportuoti. Išradimas — lietuviškas.

Štai paimkime paskutinių kelerių metų įvairius mūsų visuomenės ir tautos pergyvenimus. Būta jų didesnių ir mažesnių, labai svarbių ir menkų. Bet visus juos daugiau ar mažiau iš įpratimo aplaistėme ašaromis, kurių mes turime gerokus rezervuarus. Tiesa, lotynų priežodis sako, kad ašaro palengvina nelaimę, bet jos jokios nelaimės nepašalina. Kai mes nubraukiame nuo vei'o vieną kitą ašarą, tai gal tuo metu ir pasijuntame lengviau, bet kai apie tas ašaras skaitome spaudoje, juntame tam tikrą neskanumą, susidaro įspūdžio, kad mes nieko savo teises sugebame ginti tik ašaromis, po kurių ateina apmaudas, kad verkiami nieko nelaimėjome, o įgimtą silpnybę ryškiausiai parodėme.

Nenoriu nutęsti šių savo pastabų, bet nieko nepakenks suminėti viena kitas ryškesnis pavyzdys. Atvažiavo gausus tautiečių būrys, atlydėję į Rasų kapines a. a. min. V. Vileišio palaikus. Daugumas atsidūrę Vilniuje verkia. Netrukus nuvyko į Olimpijadą mūsų sportininkai ir mes vėl skaitome, kaip jie buvo sutikti su ašaromis, kaip ir patys vienas kitas braukdavo ašarą.

Keistai atrodo, kai prieš keletą metų vienas lietuvių profesorių, nuvykęs į Krokuvą, verkė lankydamas Vavelį, vėl kiti verkė šiemet kovo 18—19 dienomis tuo būdu rodydami savo... patriotizmą.

Žodžiu, kur einame, ką darome, vis verkiame, vis vieni rankove, kiti nosine šluostome nuo veido ašarą. Atrodo, kad vienintelis mūsų kovos ginklas liko ašaros. O tuo tarpu ypač šiais laikais kaip tyčia nieko ašaromis nesugraudinsi, teisių raudodamas neišprašysi.

Iš visa to aš norėčiau pasiūlyti, kad, jei jau iš tikro negalime neverkti, tai apie tokį jausmingumą nors rašyti nereikėtų, nes atrodo, kad mes nieko daugiau negalime tik verkti ir kitus graudinti savo ašaromis. Tuo tarpu XX amžiaus lietuviai-ės nėra XIX amžiaus baudžiauninkai, bet arba laisvi savo valstybės piliečiai, arba piliečiai kitų valstybių, kuriose yra šiokie tokie galimumai tvarkyti ekonominį bei kultūrinį gyvenimą įvairiais kitais būdais, tik ne ašaromis, raudojimais ir alpimais.

Kultūringai ir politiniu atžvilgiu subrendusiai tautai ašaros netinka, nes jos tik silpnumą rodo.

R. M.

lio. Aukšto bažnyčios bokšto kampuose įtaisytos didžiulės elektros lempos, kurios kiekviena naktį apšviečia bokštą.

Todėl Kalibatas vietos darbininkams kasmet suteikia darbo. Šiemet Kalibato lėšomis statomas didžiulis pustrečio aukšto mūro pastatas parapijinei mokyklai ir vaikų darželiui. Jis kaštuos per 50.000 lt. Prie šaltinių stovi šv. Jono koplytėlė. Aplink bažnyčią visi grioviai ir daubos užpiltos, per juos nutiesti betono tiltai ir takai — vis Kalibato lėšomis. Prie miestelio stovi 20 metrų aukščio baltas gelžbetonio kryžius, aukščiausias Lietuvoje — Kalibato pastatytas. Kitą vasarą Kavarsko didysis mecenatas vėl atvažiuos atostogų, vėl klaus, ko reikia jo parapijai. Todėl klebonas ir parapijos komitetas iš anksto suka galvas ir ruošia planus, kuriuos realizuos Kalibato čekiai.

Nepamiršo Kalibatas ir gimtojo Žvirblienių kaimo. Pamatė jis, kad žvirblieniškiai braido purvynus ligi kelių ir sako: „Ech, kaip negražu! Kokios purvinos jūsų kojos, net gėda žiūrėti". Per visą kaimą nutiesė puikiausius betono šaligatvius, išleido tūkstančius litų — vaikščiokite sausai ir švariai. Ir tik Žvirblieniai yra vienintelis Lietuvoje kaimas, turintis modernišką betono šaligatvius.

„S."

KORESPONDENCIJOS

Dūkštas, Švenčionių apskr. *Sėkmingos sporto rungtynės.* Šiemet Dūkšto tinklainio rinktinei sekasi neblogai. Jai teko rungtis su Rimšės lietuvių rinktine, su Dūkšto lenkų rinktine ir su lenkų Kopo kareivių rinktine. Paskiausiai turėjo rungtynes su Dūkšto lenkų rinktine. Baigėsi 2:1 (45:34) lietuvių rinktinės naudai. Su Rimšės lietuvių rinktine teko rungtis tris kartus, su Kopo kareivių — du kartus. Ir visose rungtynėse laimėjo Dūkšto lietuvių rinktinė. Dūkšto lietuvių rinktinė pasiekė tokius vaisius todėl, kad jos dalyviai yra dideli sporto mėgėjai, drausmingi ir su dideliu noru mankštinasi.

Dūkšto sportininkai norėjo surengti platesnio masto rungtynes (šokimo į aukštį, į tolį, bėgimo ir t.t.) Tačiau dėl nesusitarimo rungtynės neįvyko. *Valutis.*

Klevai, Suvalkų apskr. *Lietuviškas vakaras.* Šis kaimas yra didelis ir grynai lietuviškas. Čia daug yra jaunimo, kuris, veikiant Liet. šv. Kazimiero D-jos skyriui, gražiai darbavosi: dažnai rengė vaidinimus ir įvairias lietuviškas pramogas. Jie ir dabar nenuleidžia rankų. Štai rugpiūčio 28 d. čia įvyko viešas lietuviškas vakaras. Suvaidinta drama „Ponas ir mužikai". Kadangi jau senai vietos ir apylinkės žmonės buvo girdėję savo kalba lietuviškus vaidinimus, tai į šį vakarą susirinko labai gausiai. Pusė žmonių negalėjo sutilpti.

Prasidėjo vaidinimas. Prieš publikos akis atsidengė lietuviškais kilimais ir lietuviškomis tautiškomis vėliavėlėmis papuošta scena. Širdyje buvo jaučiami džiaugsmo šiurpuliai... Vaidintojai beveik visi scenoje rodėsi pirmą kartą, tačiau suvaidino neblogai, o ypač gerai suvaidintos Bundulio ir Onytės rolės.

Po vaidinimo vietinio chorvedžio p. Vinikaičio vedamas choras padainavo keletą skambių lietuviškų dainų. Po to visa publika sugiedojo mūsų tautos himną.

Pasibaigus vakaro programai, jaunimas gražiai pažaidė, pašoko. Pasigėrusiųjų ir triukšmautojų nebuvo matyti. Apskritai, visų vakaro dalyvių nuotaika buvo rami ir gera.

Vakaro pelnas paskirtas neturtingiems mokyklos vaikams šelpti. *Dalyvis.*

Plikiai, Lydos apskr. *Išsiuntė prašymą.* Iki 1935 metų, Plikių pradžios mokykloje mokinant lietuviui mokytojui Budėnui, buvo dėstoma lietuvių kalba. Mokytoją Budėną iš pareigų atleidus, atvažiavo mokyt. Mitukevičius, kuris lietuviškai jau nebemokino.

Ryšium su tuo neseniai Plikių kaimo lietuviai gyventojai nusiuntė Lydos apskrities mokyklų inspektoriui prašymą, kad jų mokykloje vėl būtų įvestos lietuvių kalbos pamokos ir kad jų vaikai mykykloje būtų tikybos mokinami lietuviškai. *Tėvas.*

Pelesa, Lydos apskr. *Nepatinka.* Rugpiūčio 19 d. į Dubinius buvo atvykę iš Lydos storastijos policijos atstovas Aleknavičius ir iš Rodunės policininkas Abora ir užėjo į atostogaujančio stud. Pr. Klimašauskaitę. Ją jie išlegitimavo ir klausinėjo, ko ji čia atvažiavusi. Tą dieną tuojau nuvyko Peleson pas vargonininką M. Skerlą ir prikaišiojo. kad per dažnai darąs choro repeticijas, kad tos repeticijos — jų nuomone — esančios greičiau nelegalus susirinkimai, kam duodąs viešai klausyti pranešimų ir muzikos per radiją ir kam jis pats taip dažnai važinėjąs po aplinkinius kaimus. Po to susirašė, kiek turi choro dalyvių, kuomet daromos repeticijos, kur buvo važinėjęs atostogų ir išvyko į Pavalakę ir Padzitvį pas Bujanauską. Bujanausko klausinėjo, ar nemanąs išvažiuoti ir kam laiko pas save atostogaujantį stud. Diaką. Labai stebėjosi, kad jis atvažiavo atostogauti į tokią neįdomią vietą.

Kaip matome, jų smulsmenus toks pat, koks buvo ir prieš kovo mėn. 19 dieną. *Jis.*

Buckūnai. Švenčionių apskr. *Perkūnas sudegino klojimą.* Rugpiūčio 27 d. vietos gyventoją Nikodemą Bajorūną ištiko didelė nelaimė: užėjusios audros metu perkūnas trenkė į jo klojimą. O klojime buvo sudėti rugiai, kviečiai, pagaliau, ir drabužiai. Reikia pasakyti, kad šis kaimas neseniai išsiskirstė viensėdžiais ir daugumas dar ir šiemet persinešdinėja savo trobesius. Nikodemas Bajorūnas pirkią statyti tik pradėjo, taigi vienintelis jo mantai padėlis ir buvo klojimas. Kartu nukentėjo ir keli kaimynai, kurie tame klojime taip pat buvo pasidėję javus, o vienas ir drabužius su 300 auksinų. Jie visi beveik nieko nesuspėjo išsinešti ir liko be duonos, pašaro ir sėklų. Girdėti, kad vietos gyventojai rengiasi paremti nelaimingiausius kaimynus. *Ėtiud.*

Viečiūnai, Gardino apskr. *Kratė ir tardė.* Rugpiūčio 16 d. ir 25 čia buvo atsilankę Druskininkų policininkai, kurie padarė kratą pas S. Balčių ir J. Balčių. Ieškojo nelegalių, kontrabanda atgabentų lietuviškų knygų. Pas S. Balčių ieškojo Vilniuje išleisto eilėraščių rinkinio „Žiburiai pelkėse", sakydami, kad tas eilėraščių rinkinys S. Bulčiaus nelegaliai pardavinėjamas. Bet nei pas vieną, nei pas antrą nelegalių lietuviškų knygų nerado. Pas J. Balčių rado ir paėmė tik vieną knygą, būtent, „Jaunuolio būdas".

J. Balčiaus kratos metu namie nebuvo. Todėl jis rugpiūčio 28 d. buvo pakviestas į Druskininkų policijos įstaigą, kur ištardytas ir paleistas. *V—is.*

Reškutėnai, Švenčionių apskr. *Neleido vaidinti.* Nuo seniai čia veikė Švenčionių „Ryto" draugijos pradžios mokykla. Šiemet Reškutėnų mokyklą kuratorija uždarė. Mokslo metų baigimo proga mokiniai ruošėsi suvaidinti tėvams ir gimines „Stebuklingąją radastą", bet dėl tam tikrų priežasčių vaidinimą turėjo atidėti rudeniui. Rugpiūčio 28 d. susirinko tėvai ir mokiniai į buvusią „Ryto" mokyklą pasižiūrėti kaip jauni artistai vaidins. Dar neprasidėjus vaidinimui, atėjo du iš Kaltanėnų policininkai, kurie vaidinti uždraudė ir liepė žmonėms išsiskirstyti. *A.*

Rasčiūnai, Švenčionių apskr. *Neatsilikę žmonės.* Nors šioje apylinkėje lietuvių gyvenimo sąlygos yra nelengvos, tačiau jie šviestis ir lavintis nenustoja Vyresnieji ir jaunimas prenumeruoja ir skaito lietuviškus laikraščius. Be to, jaunimas mėgsta sportuotis. Sportadieniais susirenka ir pažaidžia tinklainiu.

Rugpiūčio 26 d. čia buvo užsukę kažkokie nelietuviai studentai, kurie sakėsi atvykę melioracijos reikalais ir pavaikščioję po kaimo laukus. Grįždami reikalavo seniūno, kad jos kas nemokamai nuvežtų už Lentupio (30 klm.). Žmonės jų vežti nesutiko. Studentai kaimiečius išplūdo, „komunistais" išvadino ir nuėjo pėsti. *Dagilis.*

VILNIAUS KRONIKA

Mokslo metų pradžia

Šio mėn. 5 dieną visose gimnazijose ir pradžios mokyklose prasidėjo nauji 1938-39 mokslo metai. Vilniuje šv. Mikalojaus bažnyčioje buvo atlaikytos iškilmingos pamaldos lietuviams moksleiviams.

„Vilties" pasirodymo atgarsiai.

Šių metų balandžio 7 dieną Vilniuje buvo pasirodęs nuolatinis lietuvių laikraštis „Viltis". Tą pačią dieną Vilniaus Miesto Storastijos sprendimu tas laikraštis buvo sukonfiskuotas kaipo nelegaliai išėjęs ir už jo išleidimą jo redaktoriui-leidėjui L. Cicėnui buvo iškelta teismo byla.

Vilniaus miesto teismas šią bylą nagrinėjo rugsėjo 1 dieną. L. Cicėnas buvo kaltinamas pagal Baudž. Kod. 300 str. už tai, kad jis „Viltį" buvo išleidęs nepaisydamas Vilniaus Miesto Storastijos uždraudimo.

L. Cicėnas kaltas neprisipažino. Jis paaiškino, kad jis deklaraciją apie ketinimą „Viltį" leisti Miesto Storastijai nusiuntęs šiemet kovo 26 d. ir, kai per 7 dienas storastijos uždraudimo raštu negavęs, balandžio 7 dieną išleidęs pirmąjį „Vilties" numerį. Tam patvirtinti teisiamojo gynėjas adv. A. Juknevičius įteikė teismui dokumentus, iš kurių paaiškėjo, kad Miesto Storastijos sprendimas (raštu) uždrausti leisti „Viltį" buvo storastos pasirašytas kovo 26 d., bet pašto įstaiga jį L. Cicėnui išsiuntusi net balandžio 8 dieną Tai aiškiai rodė voko antspaudo data.

Po prokuroro ir gynėjo kalbų L. Cicėnas, teismo sprendimu buvo išteisintas.

Svečiai amerikiečiai

Rugsėjo 2 d. iš Kauno į Vilnių buvo atvykę du Amerikos lietuviai: lakūnas *Povilas Šaltenis* ir spaudos darbuotojas ekonomistas *Kazys P. Vilniškis*. Svečiai Vilniuje pabuvo keturias dienas. Jie buvo atsilankę „Aido" redakcijoje, Vytauto Didžiojo gimnazijoje ir arčiau pažino kitas Vilniaus įdomesnes vietos.

Kaip buvo rašyta, lakūnas Pov. Šaltenis yra atvežęs į Lietuvą Amerikos lietuvių lėšomis nupirktą lėktuvą, kurį padovanojo Šaulių Sąjungai.

Likvidatorius likviduoja

Praėjusiame „Aido" numeryje buvo pranešta, kad Lietuvių Labdarybės Draugijos likvidatorius p. Švedas norįs parduoti miestui draugijos aikštę su namais.

Be to, likvidatorius p. Švedas atsisakęs šalina lietuvius tarnautojus, priimdamas į jų vietą lenkus. Pavyzdžiui, nuo šio mėn. 1 dienos buvo atleista nuo pareigų Draugijos krautuvės ilgametė tarnartoja Aleksandra Spečiuvienė, kurios vieton priimta valdiško Draugijos kurjero (woźny) duktė Borševičiūtė.

Lietuviai kunigai paskirti į nelietuviškas parapijas

Šiemet pabaigę Vilniaus kunigų seminariją lietuviai kunigai Konstantinas Gajauskas ir Bronislovas Sakavičius jau yra paskirti jų tiesioginėms pareigoms. Kun. Gajauskas paskirtas vikaru į Vaistoma, o kun. B. Sakavičius — mokyklų prefektu į Župronis. Abi šios parapijos yra nelietuviškos.

Sveiksta kun. Čaglys

Praėjusio mėnesio pabaigoje į Lietuvių Ligoninę Vilniuje buvo atvežtas Kabelių parapijos lietuvis klebonas kun. P. Čaglys, kuriam padaryta pavojinga operacija. Dabar tenka sužinoti, kad kun. P. Čaglys jaučiasi geriau ir netrukus tikisi visai pasveikti.

Tendencinga žinia

Šio mėn. 1 dieną viename Vilniaus lenkų dienraštyje — („Kurjer Powszechny") buvo įdėta šitokia žinia:

„Užmezgus tarp Lietuvos ir Lenkijos diplomatinius santykius, tai yra nuo šių metų kovo mėn. Lietuvos valdžios santykis su lenkų tautybės asmenimis mokyklų reikalais niekuo nepasikeitė. Taikomos tos pačios paaštrintos bausmės asmenims, kurie neva tai slaptai mokina lenkiškai, išsiunčiami už lenkiškumo skleidimą, panaikinami bažnyčioje lenkiški pamokslai ir pan.

Nuo šių metų kovo mėn. iki rugpiūčio 20 dienos Lietuvos apskričių viršininkai ir Kauno miesto komendantas nubaudė 120 lenkų tautybės asmenų už nelegalų mokymą lenkiškai. Tuo metu apie 70 mokytojų buvo išsiųsta į stovyklas".

Esti visokių žinių, bet vis tik šitaip pripliaukšti visokių prasimanymų demokratų organui netinka, nes iš tikro Lietuvoje nėra jokių koncentracinių stovyklų. Tai viena, o kita reikėtų paducti išsiųstųjų vardus pavardes ir taip pat nubaustųjų, nurodant kada ir kur kas buvo nubaustas.

Kitaip, tokių žinių skleidimas yra atmosferos nuodijimas.

Vistiek niekas neskaitys

Mieste pasklydo gandų, kad kažkas esąs sumanęs leisti Vilniuje naują lietuvišką laikraštį, kuris nieko bendro su lietuvių visuomene neturėsiąs.

Matyt, vis dar norima atgaivinti tradicija visokių „Mūsų Balsų", „Suvienytų Lietuvų" ir „Vyčių" laikraštukų, kurių šio krašto lietuviai ir rankon neėmė.

Trumpos žinios

— Kaune mirė atsargos pulkininkas Pranas Jackevičius. Velionis mokslus ėjo Vilniuje. Tarnavo rusų kariuomenėje ir organizavo Lietuvos kariuomenę — raitelių pulkus.

— Kadangi Lietuva yra Europos krepšinio nugalėtoja, tai 1939 m. jį turės suorganizuoti kitas Europos krepšinio rungtynes. Tuo reikalu dabar jau lankosi Lietuvoje kitų valstybių sporto atstovai ir tariasi dėl būsimų rungtynių.

— Lietuvos vyriausybė galutinai nutarė pastatyti galingą radijo stotį, kuri bus netoli Kauno Babtuose. Stotį statys viena anglų firma. Jos pastatymui skiriama vienas milijonas litų.

— Rugpiūčio 31 d. Kaune įvyko visos valstybės apskričių viršininkų suvažiavimas. Aptarti svarbiausi Lietuvos administracijos ir gyventojų reikalai.

— Lietuvos Valstybėje mokslo metai prasidėjo šio mėnesio 1 d. Pradžios mokyklų, gimnazijų ir įvairių specialių mokyklų skaičius šiemet yra padidinta, tačiau vistiek jaučiamas didelis jų neteklius.

— Kaune steigiama Kan. Tumo-Vaižganto vardo kultūros draugija, kurios veikimo tikslas - tvarkyti jo vardo muziejų ir lietuvių studentų ir studenčių bendrabučius. Steigėjai min. pirm. kun. Vl. Mironas, prof. V. Biržiška, dail. A. Žmuidzinavičius ir kt.

— Lietuva, Latvija ir Estija susitarė 1939 metų pabaigoje ar 1940 metų pradžioje surašyti visus savo gyventojus. Surašymas bus atliktas pagal susitarimą vienodu būdu.

— Lietuvos vyriausybė paskyrė 25 stipendijas studijuoti jūrininkystės mokslus Latvijoje, Italijoje, Prancūzijoje, Belgijoje ir Suomijoje.

KARAS KINIJOJE

Šiuo metu eina smarkus mūšis prie Mėlynosios (Jangtse) upės. Japonai pralaužė pirmąją apgynimo liniją, kuri supa Hankau. Kiniečiai besikaudami traukiasi į antrąją liniją. Japonai skelbia, kad prie antros linijos būsiančios daug žiauresnės kautynės. Čia, esą, Čangkaišekas turįs surinkęs 400.000 kariuomenės.

Tarptautinė parlamentarinė konferencija

Šiomis dienomis prasidėsianti Varšuvoje tarptautinė parlamentarinė konferencija, kurioje dalyvaus beveik visų pasaulio valstybių parlamentų atstovai.

Telegramų pranešimu, šioje tarptautinėje parlamentarinėje konferencijoje dalyvausiąs ir Lietuvos seimo atstovai: Vilušis ir Barkauskas.

Iš Italijos šalinami visi žydai

Paskutinėmis dienomis Italijos vyriausybė paskelbė nukreiptą prieš žydus dekretą. Iki kitų metų visi žydai turės išvykti iš Italijos. Dekrete nurodytos tik trys kolonijos, kuriose Italijos žydai gali apsigyventi. Tiesa, dekrete numatyta, kad turės išvažiuoti iš Italijos tik tie žydai, kurie gavo Italijos pilietybę nuo 1919 metų pradžios. Tačiau anksčiau gyvenusieji Italijoje žydai irgi atsidūrė sunkioj padėty, nes iš visų įstaigų jie jau dabar šalinami ir ateityje negalės užimti jokios vietos.

Šalinami iš visur ne tik tikrieji žydai, bet ir žydų kilmės italai. Taip pat žydų vaikai nebus priimami į valstybines mokyklas. Italijos vyriausybės griežtas dekretas prieš žydus yra dar vienas didelis žydams smūgis.

KARAS ISPANIJOJE

Pereitų metų rudenį ir šių metų pavasarį smarkiausi mūšiai ėjo Ebro upės slėniais. Gen. Frankui pasisekė sumušti vyriausybininkus ir prieiti prie Viduržemio jūros. Jo kariuomenės kairysis sparnas pasiekė Kataloniją ir sustojo prie lė nacionalistus, kurie veržėsi tarp Veruelio ir Sagunto į Valenciją; kita dalis puolė nacionalistus prie Segre upės. Gen Frankas priverstas buvo nutraukti žygį į Valenciją ir eiti gelbėti silpnus kariuomenės būrius, kurie saugojo Ebro

Šiame Ispanijos žemėlapyje gauruotąja linija parodyta, kur eina karo veiksmų frontas. Dvigubomis strėlytėmis pažymėti vyriausybininkų didesnių puolimų kryptys, paviėnėmis — nacionalistų.

Segre upės. Dešinysis sparnas pradėjo veržtis į pietus, Valencijos pusėn. Čia prasidėjo atkaklūs mūšiai, kurie tęsėsi visą pavasarį. Atrodė, kad gen. Franko sugebės paimti Valenciją ir užimti patogiausį kelią nuo jūros į Madridą. Tačiau vasaros pradžioje visa nuėjo kita kryptimi.

Vyriausybininkai surinko nemažą kariuomenę Katalonijoje ir ją stūmė dviem kryptim: viena dalis persikėlė per Ebro ir užpuo-

ir Segre upių pakraščius. Prie Segre upės jam pasisekė išstumti priešą atgal Katalonijon, prie Ebro mūšiai virto poziciniu karu. Vyriausybininkai suspėjo gerai įsitvirtinti kalnuose, kurie yra Ebro upės išlankoje, ir sugeba gintis nuo nacionalistų iki šiol.

Tuo pat metu gen. Miacha, žinomas Madrido gynėjas, metė didesnius kariuomenės būrius į vakarus nuo Teruelio ir prie Toledo miesto. Čia jis padarė tik vadinamąją demonstraciją, kad gen. Franko būtų priverstas ir čia mesti daugiau kariuomenės ir negalėtų taip spausti vyriausybininkų prie Ebro upės — Gandesos miesto apylinkėse.

Per visą laiką nacionalistai neveikė prieš daugiausia išsikišusį į vakarus vyriausybininkų frontą, kuris yra tarp Badajozo ir Almadeno miestų. Tai yra vadinamas *Estramadūros frontas*. Toje fronto dalyje nacionalistams vadovauja žinomas gen. Lianas. Kada atėjo sunkios dienos nacionalistams prie Ebro ir Segre upių, gen. Lianas puolė vyriausybininkus Estramadūros fronte. Vyriausybininkai, užklupti netikėtu puolimu, priversti buvo trauktis. Gen. Lianas jau artinosi prie Almadeno miesto, garsaus žinomomis gyvojo sidabro kasyklomis. Tačiau vyriausybininkai sukaupė daugiau jėgų ir sulaikė gen. Liano kariuomenę. Tenka pastebėti, kad šiame fronte veikia nedidelės kariuomenių dalys ir šis frontas, apskritai, turi mažos reikšmės.

Šiuo metu smarkiausi mūšiai eina Ebro upės išlankoje prie Gandesos miesto kitose fronto vietose įvyksta tik nedideli susirėmimai, kurie veikiai ir nutilsta. Šiuo metu abi pusės, matyt, ruošiasi prie didesnio puolimo. Kuri pusė pradėsianti pirmoji ir kur tas puolimas galįs įvykti, tuo tarpu sunku pasakyti.

Įvairumai

Mirti pasmerktieji

Japonų telegramų agentūros žiniomis, paskutinėmis dienomis Japonijoje pabėgęs 51 raupuotasis ir jie visi dabar siaučią Osakos apylinkėje. Ši ligonių gauja jau spėjo šimtus apkrėsti ir diena iš dienos ji kelia vis didesnį susirūpinimą, nes dar ir šiandien neturima priemonių šiai baisiai ligai išgydyti. Šimtai žmonių bando ją negalimo padaryti galima, tačiau nesiseka. Jie gali šios rūšies ligonims sušvelninti tik skausmus, kurie paskutinėje šios ligos stadijoje žmones padaro žvėrimis, pasiryžusiais padaryti bet kokį žiaurų darbą. Paprastai, toki žmonės uždaromi. Azijoje yra kaimų, kuriuose gyvena tik raupais sergantieji. Jie yra nuošaliausiose krašto vietose. Vidurio Indijos džiunglėse, neprieinamiausiose Kinijos uolose ir negyvenamose Japonijos vietose. Jau iš tolo tam tikros lentos su parašais įspėja kiekvieną atvykstantį, o iki trijų metrų aukščio tvoros atitveria kiekvieną iš laisvojo pasaulio. Į sergančiųjų sritį įeiti tėra tik vienas kelias, prie kurio budi stipri sargyba. Tokio atitverto kaimo viduryje yra medicinos stotis, kurioje paprastai dirba vienas gydytojas ir kelios gailestingosios seserys. Ligoniai, kurie čia surinkti iš įvairių krašto vietų, gali daryti ką tik nori. Taigi jie čia ir turi net savotiškus ūkius: nemelius, sodus, gali žaisti ir tt. Kai kuriose raupuotųjų kolonijose yre įrengti kinoteatrai ir įvairios kitos nuobodaus gyvenimo pajvairinimo priemonės. Ligoniai niekuo neturi rūpintis ir kiekvienas jų gali gyventi tartum savotiškame rojuje. Jie gauna tai, ko tik nori, tačiau gyvenimo pabaiga baisesnė už visus kasdieninius rūpesčius ir skausmus. Raupai kasdieną pamažu naikina ir naikina paskiras kūno dalis, kurios tartum būtų visai nereikalingos, visai išnyksta. Ir taip žmogus dalimis miršta. Nieko negali padaryti gydytojai nei naujausios medicinos priemonės, o gali tik sumažinti skausmus. Tai tam jie čia ir yra, toje mirti pasmerktųjų valstybėje.

Raupuotųjų valstybėlių gyventojai gali tik pasakas pasakoti tikrojo žmonių gyvenimo, kurį čia būdami prisimena. Štai vieną dieną atvežamas surištomis kojomis ir rankomis tridešimties metų vyras. Kiniečiai policininkai, kurie jį turėjo iš sveikųjų tarpo izoliuoti, apsivelka guminiais drabužiais, kad patys neapsikrėstų. Mirti pasmerktųjų kaimo gyventojai jį ramina, patūština jam patalpa, papuošia ją gėlėmis, kad tuo palengvintų jo skausmą. Visi gerai prisimena likimo kelią, kuris čia juo atvedė. Už trijų metrų aukščio sienos lieka visas gyvenimas, nors jo ir kažkaip būtų gaila. Štai naktį per sieną jlipa dvidašimties metų mergaitė. Ji jau daug kartų buvo nutverta belidanti į raupuotųjų kaimą tačiau ji vis dar bando savo laimę. Kartą ji buvo net paklydusi—visai nerado šio kaimo. Kai gydytojas ir seselės norėjo ją išprašyti, ji pribėgo prie vieno jauno ligonio raupuotojo ir ji apsikabino, nuogomis kūno dalimis liesdama jo žaizdas. „Jeigu norite, prašau dabar išmesti mane lauk. Dabar jau ir aš sergu!"—sušuko. Ir niekio kito neliko, kaip sulaikyti ir ją. Ir taip ji jau gyveno su mylimu raupuotuoju kelerius metus. Jį raupai jau baigė naikinti, o ji vis negalėjo jo palikti. Juos galutinai perskyrė tik vyro mirtis. Iš seniau jaunyste dvelkiančios mergaitės beliko tik žmogaus paveikslas, nusėtas nepagydomų žaizdų. Po ketvirčio vienuomos metų jai nusibodo toks gyvenimas ir kiekvieną naktį ėmė bandyti pabėgti, o jau po dvieju metų ji pasekė mylimąjį ir atsisveikino su visais gyvaisiais.

Kuriems rūpi mūsų krašto lietuvių visuomenės reikalai ir lietuviškos spaudos palaikymas,—kviečiame išsirašyti dažniausiai leidžiamą Vilniaus lietuvių laikraštį — „Aidą".

„AIDO" REDAKCIJA ir ADMINISTRACIJA: Wilno, ul. Dąbrowskiego 5 — 1. Administracija priima nuo 9 iki 13 val.

REDAKCIJA gaunamus straipsnius ir korespondencijas taiso ir trumpina savo nuožiūra. Nespausdintų korespondencijų ir smulkesnių straipsnių redakcija nesaugo. Rankraščių savo lėšomis negrąžina.

PRENUMERATA: Metams — 3 auks. Užsienyje — 2 doleriai. Atskiro numerio kaina 10 skatikų. Skelbimų kaina: tik ketvirtame puslapy 20 skatikų už eilutę.

Leidėjas ir atsak. redaktorius Liudvikas Cicėnas. „RUCH" spaustuvė, Tatarska 6. Telef. 21-63.